

Danyýel Kitaby — Bir ýüz kyrk sekizinji

Pygamberlik Tablolarynyň Açylmagy: Habakgugyň Görnüşi we Milleriň Düşüşi

Jeff Pippenger

2024-03-20

Ulaý derýasy baradaky görnüş arkaly aňladylýan bilimiň artmagy ahyrsoňy Habakkugyň iki tagtasynyň üstünde ýazylandyr.

Özara ýagdaýlaryna laýyk getirilip, olaryň ikeriňlenme we garaşma ýagdaýyna ýörite uýgunlaşdyrylan nesihatlar, olaryň Ikinji gelsiň döwrüne degişli diýip hasap eden pygamberlikleriň arasynda örülipdi; bu nesihatlar olary sabyr bilen iman içinde garaşmaga höweslendirýärdi, çünki häzir olaryň düşüňjesine garaňky bolup görünýän zat öz wagtynda aýdyň edilerdi.

Bu pygamberlikleriň arasynda Habakkuk 2:1–4-de beýan edilen hem bardy: «Men öz nobat ýerimde durar, diňiň üstünde ýerleşer we Ol maňa näme diýer, men ýazgarylanymda näme jogap bererin — şony görmek üçin garaşaryn. Reb maňa jogap berip şeýle diýdi: Görnüşi ýaz, ony tagtalarada açyk-aýdyň beýan et, ony okaýan adam ylgap bilsin. Çünki bu görnüş heniz bellenen wagt üçindir, emma ahyrynda ol sözlär we ýalan çykmaz; gijä galýan ýaly bolsa-da, oňa garaş, çünki ol hökman geler, gijä galmaz. Ine, göwni ulalan adamyň jany onuň içinde dogry däl; emma adalatly adam öz imany arkaly ýaşar.»

“1842-nji ýylda eýýäm bu pygamberlikde berlen: ‘Görünüşi ýaz, ony tagtalaryň üstünde düşnükli et, ony okaýan adam ylgap bilsin’ diýen görkezme Çarlz Fitçe Danieliň we Ylhamyň görünişlerini suratlandyrmak üçin bir pygamberlik çyzgysyny taýýarlamagy tekli edipdi. Bu çyzgynyň neşir edilmegi Habakuka berlen buýrugyň ýerine ýetirilmegi hasap edildi. Şeýle-de bolsa, şol wagt hiç kim şol bir pygamberlikde görünişiň amala aşmagynda görünýän bir gijä galmagyň — bir garaşma döwrüniň — görkezilýändigini duýmady. Göwnüçökgünlikden soň, bu aýat örän manyly göründi: ‘Çünki bu görüniş heniz bellenen wagt üçindir, ýöne ahyrynda ol sözlär we ýalan sözlemez; gijä galýan ýaly bolsa-da, oňa garaş, çünki ol hökman geler, gijä galmaz.... Dogry adam öz imany bilen ýaşar.’ Uly göreş, 391, 392.”

Habakgugyň iki ýazgysy pygamberlik taýdan iki şaýatdyr. Mukaddes Ýazga görä, hakykaty tassyklamak üçin iki şaýat bir ýere getirilmelidir.

Emma ol seni diňlemez bolsa, onda ýanyňa ýene bir ýa iki adamy al; şeýlelikde iki ýa-da üç şaýadyň agzy bilen her bir söz tassyklansyn. Matta 8:16.

Habakgugyň iki tagtasy (1843 we 1850-nji ýyllaryň pioner çyzgylary) biri-biriniň üstüne goýlanda, olar Milleriň düşündäki “gymmatbahaly daşlar” bolan hakykatlary tassyklaýar. Birinji tagtada görkezilen 1843-nji ýylyň ýalňyşlygy, ikinji tagta bilen biri-biriniň üstüne goýlanda, görnüşüň “eglenme wagty” berkidýär. Miller (şol taryhyň nyşanly garawulçysy) öz taryhynyň jedeli döwründe näme diýmelidigini sorady.

Men garawul ýerimde duraryn, özümi diňe çykararyn, maňa näme diýjekdigine,
ýazgarylanymda näme jogap berjegime syn ederin. Habakkuk 2:1.

Reb Millera bu görnüşi ýazmagy buýurdy, we ol düşünde görnüşi öz içine alan sandygy otagynyň ortasyndaky stoluň üstüne goýdy.

Reb maňa şeýle jogap berdi: Görnüşi ýaz, ony tagtalaryň üstünde aýdyň et, ony okaýan adam ylgap bilsin. Habakkuk 2:2.

Soňra tablisalar gijä galmak döwrüni we ilkinji lapykeçligi görkezýär.

Çünki bu görnüş heniz bellenen wagat üçindir; ýöne ahyrynda ol sözlär we ýalan çykmaz: gijä galsa-da, oňa garaş; çünki ol hökman geler, gijä galmaz. Habakkuk 2:3.

Soňra bilimiň artmagyna esaslanyp ýüze çykyň iki topar görkezilýär.

Ine, tekepbirlenen onuň jany onda dogry däl; emma dogry adam öz imany bilen ýaşar. Habakkuk 2:4.

Iki topar ybadat edijiler Danyýel kitabynyň on ikinji babyndaky synag işi arkaly aýan ediler.

Ol şeýle diýdi: «Öz ýoluň bilen git, Daniýel; çünki bu sözler ahyrzamanyň wagtyňa çenli ýapyk we möhürlenlen boljakdyr. Köpler tämizlener, agardarlar we synagdan geçiriler; emma erbetler erbetlik ederler; erbetleriň hiç biri düşünmez, ýöne paýhaslylar düşünýärler.» Daniýel 12:9, 10.

Danyýlyň kitabyndaky “parasatlylar” imanda aklanan Matta ýigrimi başdäki parasatly gyzlar, zalymlar bolsa buýsanç bilen beýgelen akylsyz gyzlardyr. Milleriň düşüniň ahyrynda gymmatbaha daşlar habary aňladýan, on gyz baradaky timsaldaky ýagydyr.

Hudaý bize iberýän habarlaryny kabul etmedikde, Oňa hormatsyzlyk edilýär. Şeýle etmek bilen, Onuň garaňkylykda bolanlara ýetirmek üçin biziň janlarymyza guýjak bolýan altyn ýagyny ret edýäris. «Ine, öýlenýän ýigit gelýär; ony garşy almaga çykyň» diýen çagyryş gelende, mukaddes ýagyny kabul etmedik, ýüreklerinde Mesihniň merhemetini gadyr bilen saklamadyk adamlar akmak gyzlar ýaly, özleriniň Rebbi garşy almaga taýýar daldiklerini görerler. Olar ýagy ele almak üçin özlerinde güýç tapmazlar, we olaryň durmuşlary weýran bolar.” Review and Herald, 20-nji iýul, 1897.

Soňky günlerde Milleriň gymmatbaha daşlary on esse has ýagty şöhle saçar, on sany hem synagyň nyşany bolşy ýaly, ýagtylyk hem şonuň nyşanydyr. Milleriň düşüniň ahyrynda görkezilişi ýaly, soňky günlerde Habakugyň tagtalarynda beýan edilen hakykatyň nury synag berýän habary ýüze çykarýar; bu habar on gyzyň timsalynda Gijäniň ýaryndaky Çagyryşyň synag habarydyr. Şol synag işi Milleritleriň taryhyndaky synag işiniň gaýtalanmagydyr, çünki on gyzyň timsaly soňky günlerde sözüň doly manasynda gaýtalanýar.

“Meni köplenç on gyz barada bolan timsala salgylanýarlar; olaryň başisi paýhasly, başisi bolsa akylsyzdy. Bu timsal iň ownuk jikme-jigine çenli ýerine ýetdi we ýerine ýetiriler, çünki onuň hut şu döwür üçin aýratyn ulanylyşy bar; we ol, üçünji perişdäniň habary ýaly, ýerine ýetdi

hem-de wagtyň ahyryna çenli häzirki hakykat bolmagynda galar.” Review and Herald, August 19, 1890.

“Gijikdirilme wagtyňyň” tejribesi Milläriň düýşüniň ahyrynda sözme-söz gaýtalanar, şonda onuň gymmatbahaly daşlary Günden on esse ýagty saçar; şeýlelikde bu gymmatbahaly daşlaryň on gyzyň tymsalyndaky ahyrky synagy aňladýandygy anyk görkeziler. On san synagyň nyşanydyr, we on günün ahyrynda Daniýel hem-de üç wepadar ýigit göze has owadan hem-de Babylonyň iýmitini iýýänlerden has semiz bolup görünerdi. Habakkukdaky iman bilen däl-de, tekepbir çaklama bilen ýaşayan buýsançly adam Babylonyň häsiýetini ösdürdi. Millerçi taryhynda olar Babylonyň gyzlary boldular, Habakkukda bolsa olaryň häsiýetini kesgitlemek üçin papalyk ulanylýar.

Ine, onuň göterilen jany öz içinde dogry däl; emma adyl öz imany bilen ýaşar. Şeýle hem, ol şerap arkaly günä edýändigini sebäpli buýsançly adamdyr; öýünde oturmaz; ol öz islegini dowzah dek giňeldýär, ölüm kimindir we hiç wagt doýmaz; gaýta öz ýanyňa ähli milletleri ýygnaýar, ähli halklary özüne üşürýär. Şolaryň hemmesi oňa garşy bir tymsal, bir ýañsylaýjy nakyl aýdyp şeýle diýmezmi: Özüniki däl zady artdyryjanyň halyna waý! Näçe wagta çenli? Özünü galyň palçyk bilen ýükläniň halyna waý! Seni dişlejekler birden turup gelmezmi, seni howsala saljaklar oýanmazmy? Şonda sen olar üçin olja bolarsyň. Sen köp milletleri talaňyň üçin, halkyň galanlary seni talaňlar; adam gany sebäpli, ýurt, şäher we onda ýaşayanlaryň hemmesine edilen zorluk sebäpli. Habakkuk 2:4–8.

Matta başınjy bapdaky gyzlara getirilen synag işi, demirgazygyň patyşasynyň (papalygyň) häsiýetini ösdürip ýetişdiren bir topar ybadatçylary ýüze çykarýar; ol hem şol bir wagtda “köp milletleri talan” güýçdür.

Reb şeýle diýýär: Ine, demirgazyk ýurtdan bir halk gelýär, ýer ýüzüniň çetlerinden beýik bir millet galdyrylýar. Olar ýaýy we naýzany ele alarlar; olar rehimsizdirler, merhemet etmezler; olaryň sesi deňiz ýaly güwleýär; we olar, eý, Sion gyzy, saňa garşy söweşe çykýan adamlar kimin hatara düzülen halda atlara münüp gelýärler. Biz onuň habaryny eşitdik: ellerimiz ysgyndan düşdi; bizi hasrat basdy, göwreli aýalyň dogum agyrsy dek agyry gaplap aldy. Meýdana çykmaň, ýoldan ýöremäň; çünki duşmanyň gylyjy we her tarapda gorky bar. Eý, halkymyň gyzy, egniňe penbe geý, kül içinde togalan; ýeke ogul üçin tutulýan ýas dek ýas tut, iň aýy agyny et; çünki talançy birdenbire başymyza geler. Ýeremýa 6:22–26.

Habakkugyň iki synpy — iman arkaly aklananlar hem-de Wawilonyň taglymatlaryny iýip-içenlerdir. Milleriň düýşüniň soňky günlerinde gyzlar hökmünde şekillendirilenler ýa Mesihniň häsiýetini ösdürýärler we şeýlelik bilen Hudaýyň möhürini kabul edýärler, ýa-da papalygyň häsiýetini ösdürip, wagşy haýwanyň nyşanyny kabul edýärler.

“Hakyky nurtyňyň ahlak garaňkylygynyň arasynda şöhle saçmagynyň wagty geldi. Üçünjü perişdäniň habary dünýä iberildi; ol adamlara ýyrtyjynyň ýa-da onuň keşbiniň maňlaýlaryna ýa-da ellerine basylan nyşanyny kabul etmezlik barada duýduryş berýär. Bu nyşany kabul etmek diýmek, ýyrtyjynyň eden şol bir kararyna gelmek we Hudaýyň Sözüne aç-açan garşy durup, şol bir pikirleri goldamak diýmekdir. Bu nyşany kabul edýänleriň hemmesi barada Hudaý şeýle diýýär: ‘Şolaryň özi-de Hudaýyň gazabynyň käsesine arassa, garyndysyz guýlan gazap şerabyny içerler; hem-de mukaddes perişdeleriň huzurynda we Guzyň huzurynda ot

we kükürt bilen azap berler.” Review and Herald, 13 iýul 1897.

Babiliň şerabyny içýän gyzlar ahyrsoňunda Hudaýyň gaharynyň şerabyny içerler. Işaya pygamberde Efraýmyň serhoşlary kör serhoşlugyny zatlary tersine öwürmek bilen ýüze çykarýarlar, we şol hereket “küýzegäriň palçygy” hökmünde hasap edilmelidir.

“Gündelik” düşünjesiniň Mesihe degişli nyşan hökmünde kesgitlenmegi, “gündelik” baradaky hakykaty tersine öwürýär, çünki “gündelik” şeýtani bir nyşandyr. Milleriň “gündelik” düşünjesini butparazlyk diýip kesgitlemegi Habakkukyň tagtalarynda göni görkezilendir. Milleriň Thessaloniklilerdäki şol parçany tapmagy — onuň arkaly Hudaýyň ybadathanasynda oturýan “günäniň adamy”nyň aýan bolmagy üçin “aýrylyp taşlanan” zadyň butparazlykdygyna düşünmegi — 2 Thessalonikliler, ikinji bapda ýerleşýän esasy hakykatdyr.

“Men okaýardym we muňa diňe Daniýelde duş gelinýändiginden başga hiç bir ýagdaýy tapyp bilmedim. Soňra men [konkordansiýanyň kömegi bilen] onuň bilen baglanyşykly duran şol sözleri aldym: ‘aýrylyp taşlamak’; ol gündelik zady aýrylyp taşlar; ‘gündelik zat aýrylyp taşlanjak wagtdan başlap,’ we ş.m. Men okaýardym, ýöne bu tekste hiç hili ýagtylyk tapmaryn öýtdüm; ahyrynda 2 Salonikliler 2:7, 8-e geldim. ‘Çünki bikanunlygyň syry eýýäm hereket edýär; diňe häzir päsgel berýän, ol aradan aýrylýança päsgel berer, şondan soň bolsa şol ýaman aýan bolar,’ we ş.m. Men şol tekste gelende, eý, hakykat nähili aýdyň we şöhratly göründi! Ine, şol! Ine, şol gündelikdir! Hany, indi, Pawlusyň ‘häzir päsgel berýän’ ýa-da ‘saklaýan’ diýeninden näme göz önünde tutulýar? ‘Günä adamy’ we ‘ýaman’ diýlende, Papalyk göz önünde tutulýar. Onda, Papalygyň aýan bolmagyna päsgel berýän näme? Elbetde, bu Butparazlykdyr; onda ‘gündelik’ diýleni Butparazlyk bolmaly.” —William Miller, Second Advent Manual, 66-njy sahypa.” Advent Review and Sabbath Herald, 1853-nji ýylyň 6-njy ýanwary.

Pawlusyň “Saloniklilerde” agzaýan “gündelik” sözünüň Miller tarapyndan açylan manysy, şol parçanyň esasy hakykatdyr. Pawlus hakykaty söýmeýänleri we şonuň üçin güýçli azgynlyga beriljekleri kesgitlände, ol gürrüňsiz umumy manyda hakykata bolan ýigrenji görkezýär; ýöne parçanyň içinde göni görkezilýän hakykat, “gündeligiň” butparaz Rimini aňladýandygydyr.

Bedeniň çyrasy gözdür; şonuň üçin gözün tämiz bolsa, bütin bedeniň nurdan doly bolar. Emma gözün erbet bolsa, bütin bedeniň garaňkylykdan doly bolar. Şeýlelikde, içindäki nur garaňkylyk bolsa, ol garaňkylyk nähili beýikdir! Hiç kim iki hojaýyna gulluk edip bilmez; çünki ýa birini ýigrenip, beýlekisini söýer, ýa-da birine berk ýapysyp, beýlekisini äsgermezlik eder. Siz Hudaýa-da, mamona-da gulluk edip bilmersiňiz. Matta 6:22–24.

Diňe hakykata bolan söýgi, ýa-da hakykata bolan ýigrenç bardyr. Aralyk ýokdur. Matta ýigrimi başynjy bapdaky akylsyz gyzlaryň üstüne inýän güýçli azgynlyk, ahyrky synagy aňladýan Milleriň göwherleriniň ýagtysyny ret etmegine esaslanýar. Gadymy Ysraýylyň ahyrky synagy olaryň onunjy synagy bolupdy, we Milleriň göwherleri soňky günlerde on esse has ýagty şöhle saçýar. Milleriň göwherleriniň ret edilmeginiň nyşany “gündelik”dir; Adventizmiň üçünji neslinde Efraýmyň serhoşlary muny tersine öwürdiler. “Gündelik” butparazlygyň şeýtany nyşanydyr. Serhoşlar galp bir göwheri girizdiler; ony dinden çykan protestantlykdan getirip, “gündeligi”

Mesihiniň nyşany hökmünde tanatdylar.

Milleriň öz gymmatbaha hakykatlaryna düşünişi, onuň ýüze çykarylan taryhy bilen çäklendirilipdi. Ikinji Gelişiniň indiki pygamberlik hadysadygyna ynananlygy sebäpli, 1798-nji ýylda papalygyň alan ölüm howply ýarasy diňe Danieliň ikinji babyndaky dördünji we ahyrky ýer ýüzüniň patyşalygyny aňladyp biljekdi. Milleriň “gündelik” baradaky düşünişi hem çäklidi, çünki onuň şaýatlygyna aýdylmagyna görä, ylham arkaly ol belli bir okuw usulyna ugrukdyrylypdyr; şol usul barada ol öz Mukaddes Kitabyny, Krudeniniň Konkordansiýasyny ulanandygyny we käbir gazetleri okandygyny beýan edipdir. Şeýle usulda öwrenmek baradaky karary bolsa, diňe onuň aňyna gelipdir.

“Deist bolan on iki ýylymyň dowamynda tapyp bilen ähli taryh kitaplarymy okadym; emma indi men Mukaddes Ýazgyny söýýärdim. Ol Isa barada öwredýärdi! Şeýle-de bolsa, Mukaddes Ýazgynyň ep-esli bölegi meniň üçin henizem garaňkydy. 1818-nji ýa-da 1819-njy ýylda, ýanyna myhmançylyga baran bir dostum bilen gürründeş bolup otyrkam, ol meniň deist döwrümde meni tanapdy we [eşidipdi] gepleýimi; ol birneme manyly äheňde sorady: ‘Bu aýat barada näme pikir edýärsiň, ol aýat barada näme?’ diýip, meniň deist wagtyň garşy çykan öňki aýatlaryma salgylanyp. Men onuň näme etmekçi bolýandygyna düşündim-de, şeýle jogap berdim: — Eger maňa wagt berseň, olaryň nämäni aňladýandygyny saňa aýdaryn. ‘Näçe wagt isleýärsiň?’ Bilmeýärin, ýöne saňa aýdaryn, diýip jogap berdim; çünki men Hudaýyň düşüniş bolmajak bir ylhamy berendigine ynanyp bilmeýärdim. Şonda men Mukaddes Ýazgymy öwrenmegi ýüregime düwdüm, Mukaddes Ruhun nämäni göz önünde tutandygyny anyklap biljekdigime ynanyp. Emma bu kararyma gelen badyma, kelläme şeýle pikir geldi: — ‘Eger sen düşüniş bilmejek bir parçany tapsaň, näme edersiň?’ Şonda Mukaddes Ýazgyny öwrenmegiň şu usuly kelläme geldi: — Şeýle parçalaryň sözlerini alaryn-da, olary tutuş Mukaddes Ýazgynyň içinde yzarlap çykaryn, hem-de olaryň manysyny şu ýol bilen anyklaryn. Mende Cruden’s Concordance bardy, meniň pikirimçe, ol dünýäde iň gowusydyr; şonuň üçin ony hem Mukaddes Ýazgymy aldym-da, iş stolumyň başyna geçdim, başga hiç zat okamady m, diňe biraz gazetlerden başga, çünki men Mukaddes Ýazgymyň nämäni aňladýandygyny bilmegi ýüregime düwdüm. Apollos Hale, The Second Advent Manual, 65.”

Millaryň gymmatbahaly hakykatlary diňe bir onuň öwreniş usuly arkaly däl, eýsem Hudaýdan gönüden-göni aýan edilme arkaly hem ykrar edildi.

“Hudaý Öz perişdesini Injile ynanmadyk bir daýhanyň ýüregine täsir etmek, ony pygamberlikleri derňemäge gönükdirmek üçin iberdi. Hudaýyň perişdeleri saýlanan şol adama gaýtalap göründiler, onuň pikirini ugrukdyrmak we Hudaýyň halky üçin hemişe garaňky bolup gelen pygamberlikleri onuň düşüňjesine açmak üçin. Hakykatyň zynjyrynyň başlangyjy oňa berildi, we ol halka-halka yzarlap barmağa ugrukdyryldy; ahyrynda ol Hudaýyň Sözüne haýranlyk we guwanç bilen garady. Ol ýerde hakykatyň kämil bir zynjyryny gördi. Öň ylham berilmedik hasap eden şol Söz indi onuň nazarynyň önünde öz gözelligi we şöhraty bilen açyldy. Ol Mukaddes Ýazgylaryň bir böleginiň beýlekisini düşündirýändigini gördi; haçan-da bir aýat onuň düşüňjesine ýapyk bolsa, Sözüň başga bir ýerinde ony düşündirýän zady tapýardy. Ol Hudaýyň mukaddes Sözüne şatlyk bilen hem-de iň çuň hormat we haýbat bilen garady.” Irki Ýazgylar, 230.

Uayt dogan Waýt Milleriň ýanyňa “Öz perişdesini iberdi” diýende, bu iberilen perişdäniň Gabrieldigini görkezýär, çünki “Öz perişdesi” diýen at Gabriel üçin bellenen atdyr.

Perişdäniň: «Men Hudaýyň huzurynda durýan Jebraýyl» diýen sözleri onuň asman köşklerinde ýokary hormat eýeleýän ornuny görkezýär. Ol Daniýele bir habar bilen gelende: «Bu zatlarda meniň bilen duran ýok, siziň Şazadaňyz Mikaýyldan [Mesihden] başga» diýdi. Daniýel 10:21. Halasgär Ylhamda Jebraýyl barada şeýle diýýär: «Ol muny Öz perişdesi arkaly Öz hyzmatkäri Ýahýa iberip, aýan etdi». Ylham 1:1. The Desire of Ages, 99.

Jebraýyl we beýleki perişdeler Milleriň «aňyny» ugrukdyryp, «taňrynyň halky üçin hemişe garaňky bolup gelen pygamberliklere onuň düşüncesini» açdylar. Onuň habary diňe bir onuň öwreniş usuly arkaly kemala gelmän, eýsem Ylahy ylham arkaly-da ösdürildi. Onuň Mukaddes Kitaby öwrenmek üçin ulanan hut şol usuly hem onuň aňyna geldi. Hudaý hakykaty biziň aňymyza getireninde, bu, Mukaddes Kitaby dogry bölüp aýyrmak prosesi arkaly hakykata ýetmekden tapawutlylykda, Ylahy ylham bolýar. Miller ikisini-de etdi, emma Ylahy ylham Milleriň «gündelik» meselesine düşüňip gelşiniň bir bölegi bolupdy.

Miller Daniel kitabynyň sekizinji babyndaky dokuzynjy aýatdan on ikinji aýada çenli bolan jyns üýtgemesini tanamazdy, çünki onuň elinde diňe Mukaddes Kitap we Injil dilleri baradaky hiç bir maglumaty öz içine almaýan konkordansiýa bardy. Ol ikisi hem “aýryp almak” diýip terjime edilýän “sur” bilen “rum” arasyndaky tapawudy görmezdi. Şeýle hem ikisi hem “ybadathana” diýip terjime edilýän “miqdash” bilen “qodesh” arasyndaky tapawudy hem görmezdi.

Ol Mukaddes Kitapta ýüz dört gezek duş gelýän “tamid” sözünüň hakykatyny ol görüp bilmezdi. Onuň görüp bilmedik hakykaty (şol bir wagtyň özünde onuň gören hakykaty-da şol bolup durýar) şundan ybaratdy: Mukaddes Kitapda ibranyça “tamid” sözi ýüz dört gezek ulanylsa-da, ibranyça “tamid” sözi diňe Daniýel kitabynynda at hökmünde ulanylýar. “Tamid” “dowamly” diýen manyny aňladýan ibranyça sözdür we Daniýel kitabynynda “gündelik” diýip terjime edilýär.

Diňe Daniýel kitabynynda bu söz at hökmünde ulanylýar, galan togsan dokuz ýerde bolsa ol halluk hökmünde ulanylýar. Şol sebäpli, ähli beýleki Mukaddes Kitap ýazyjylary bu sözi togsan dokuz gezek halluk hökmünde ulanýan mahaly, Daniýeliň ony baş gezek at hökmünde ulanmagy King James Mukaddes Kitabynyň terjimeçilerini onuň önünde goýanda, subutnamalaryň agyr basyşy olary Daniýeliň bu sözi at hökmünde ulanşyny “düzetmäge” mejbur etdi. Daniýeli “düzetmek” üçin olar bu söze “gurbanlyk” sözünü goşdular, şeýlelikde-de at sözünü halluga öwürdiler. Soňra bolsa terjimeçileri düzetmek üçin Ellen Waýta ylham arkaly şeýle ýazmak berildi: onuň “Daily” bilen baglanyşyklylykda, “gurbanlyk” sözünü adam paýhasynyň goşandygyny, onuň tekste degişli dälidigini; hem-de Rebbiň onuň dogry düşüncesini höküm sagadynyň çagyryşyny berenlere açandygyny gördim.”

Miller öz şaýatlygyna görä, ahyrsoňy 2 Selaniklilerde düşüňip ýeten “gündelik” diýen zada düşünmäge synanyşýardy. Emma öz şaýatlygyna görä, ol bir söze düşünmäge çalşanda, şol sözüň ulanylan ähli ýerlerini gözden geçirerdi, we bu söz Mukaddes Kitapda başga-da doksan dokuz ýerde ulanylýar. Şeýle-de bolsa, “gündelik” baradaky şaýatlygynynda ol muny diňe Daniýel kitabynynda tapandygyny aýdyp, şeýle diýdi: “Men okaýardym, we onuň [gündeligiň] Daniýelden

başga ýerde duşýandygyny tapyp bilmedim.” Miller gymmatbaha hakykatlara diňe öz okuw usuly arkaly däl, eýsem perişdeleriň hyzmaty arkaly oňa berlen ylahy ylham arkaly hem ugrukdyryldy.

Şonuň üçinem onuň “gündelik” baradaky düşünjesi dogrydy, ýöne çäklidi. Ol Daniýel kitabynda “gündelik” diýen sözüň baş gezek agzalýandygyny, şolaryň üçüsünde “gündeligiň” “aýrylýandygyny” hem-de şol üç ýagdaýyň biriniň beýleki iki ýagdaýdan başga manyny aňladýandygyny tanap bilmedi. Bir ýerde “gündelik” ýewreýçe “rum” sözi bilen ulanylýar, beýleki iki ýerde bolsa ýewreýçe “sur” sözi bilen ulanylýar. Iki söz hem “aýyrmak” diýip terjime edilýär, emma Daniýeliň sekizinji bap, on birinji aýatyndaky “rum” sözi ýokary galdyrmagy we beýgeltmegi aňladýar, on birinji bap, otuz birinji aýatda hem-de on ikinji bap, on birinji aýatda bolsa “sur” sözi aýyrmagy aňladýar.

Wawilon taglymatyndan iýip-içýän ylahyýatçylar, bir zady aýyrsaň-da ýa-da bir zady ýokary galdyrsaň-da, olaryň ikisiniň hem aýrylyşyň bir görnüşini aňladýandygyny, şonuň üçin hem bu iki sözüň bir manyly hökmünde düşünilmelidigini öňe sürýärler. Olar “gündelik” diýen sözüň üç gezek “aýrylyp alynmagy” hemişe aýyrmagy aňladýar diýip jedel edýärler we şeýle etmek bilen, Daniýeliň söz saýlawynda seresapsyz bolandygyny görkezýärler. Muny olar açyk aýdýan däldirler, ýöne çykarylýan netije boýunça olar, “gündelik” her gezek “aýrylyp alnanda” bir zat diýmek isländir diýlip hasap edilýändigini sebäpli, Daniýel şol üç ýagdaýyň hemmesinde-de “sur” sözüni ulanmalydy diýip öwredýärler.

Olar sekizinji bapdaky on birden on dörtçe çenli aýatlarda “mukaddes ýer” diýip terjime edilýän “miqdash” we “qodesh” sözleri bilen hem şol bir zady edýärler. Şol dört aýatdaky “mukaddes ýer” diýen her bir salgylanmada olaryň hemmesiniň Hudaýyň mukaddes ýerini aňladýandygyny tutanýerlilik bilen nygtaýarlar. Şeýle netijä görä, Daniel üç salgylanmanyň hemmesinde diňe “qodesh” sözüni ulanmalydy, on birinji aýatda bolsa “miqdash” sözüni ulanman bolardy. Miller bu sözleriň arasyndaky tapawudy tanap bilmändi, emma häzirki zaman ylahyýatçylary ony tanaýarlar, we tananlarynda hem hiç hili tapawudyň ykrar edilmeli däldigini öňe sürýärler. Şeýle-de bolsa, sözleriň arasyndaky tapawutlary tanamadyk Miller häzirki zaman ylahyýatçylarynyňka garşyt düşüňjä geldi.

Hakykatynda, Danyýel ýewreý dilini bilýän örän ünsli ýazyjydy we Wawilonuň beýleki ähli akyldarlaryndan on esse akyllý diýlip hasap edilipdi. Eger ýewreý diliniň dogry ulanylyşyny we onuň şol aýratyn taryhda nähili dogry beýan edilmelidigini bilýän biri bolan bolsa, ol Danyýeldi. Danyýel dürli sözleri ulanan bolsa, munuň sebäbi olaryň dürli manylary aňlatmak üçin niýetlenendigi we onuň şol manylary bilkastlaýyn beýan etmäge çalyşandygydyr. Danyýeliň “mukaddes ýer” ýa-da “aýryp almak” diýip terjime edilýän sözleri aýratyn ulanşy ykrar edilende, olar Milleriň “gündelik” baradaky düşünjesini tassyklaýar; bu düşünje Miller tarapyndan hut Pawlusuň hakykaty ýigrenýänleriň güýçli azaşdyryşa duçar edilmäge niýetlenendigini görkezýän şol parçasýnda ykrar edilipdi.

Hakykaty ýigrenip, güýçli azaşmany döredýän ýalana ynanýanlar, Efraýymyň serhoşlary hökmünde hem görkezilýärler; olar iki topara bölünip görkezilýär. Bir topar — bilimli ýolbaşçylar, beýlekisi bolsa diňe bilimlileriň özlere öwredýän zadyny eşitjek sowatsyzlardyr. Olar ýalanlaryň

astynda gizlenýänlerdir, hem-de ölüm bilen äht edýänlerdir. Olar Matta ýigrimi başdäki akylsyz gyzlardyr, hem-de Habakuk ikidäki jany ulumsylanlardyr. Olar Milläriň düýşüniň binýatlyk hakykatlaryny ret edýänlerdir; şol hakykatlar ahyrda on esse ýagty şöhle saçýar (bu döwrebap Ysraýyl üçin onunjy we soňky synagy aňladýar), edil gadymy Ysraýyl üçin onunjy we soňky synag arkaly öňden görkezilişi ýaly.

Bu öwrenişi indiki makalada dowam etdireris.

Reb Musa şeýle diýdi: «Bu halk näçenji wagta çenli Meni gazaba münär? Men olaryň arasynda görkezen ähli alamatlaryma garamazdan, olar näçenji wagta çenli Maňa iman etmezler? Men olary ýokanç bela bilen uraryn, olary mirasdan mahrum ederin, seni bolsa olardan has uly we has güýçli bir millete öwürerin». Musa Rebbe şeýle diýdi: «Onda müsürliler muny eşiderler, çünki Sen öz gudratyň bilen bu halky olaryň arasyndan çykardyň. Olar muny bu ýurduň ýaşajylaryna-da habar bererler. Çünki olar Seniň, eý Reb, bu halkyň arasynda bolandygyňy, Seniň, eý Reb, ýüzbe-ýüz görlyändigini, buludyň olaryň üstünde durýandygyny, gündiz olaryň önünden bulut sütüni içinde, gije bolsa ot sütüni içinde ýöreyändigini eşitdiler. Indi eger Sen bu halkyň hemmesini bir adam ýaly gyryp taşlasaň, onda Seniň şan-şöhratyňy eşiden milletler şeýle diýerler: “Reb olara wada eden ýurduna bu halky girizmäge güýji ýetmänsoň, olary çölde öldürdi”».

Indi, indi Saňa ýalbarýaryn, Seniň aýdyşyňa görä, Rebbimiň gudraty beýik bolsun; Sen şeýle diýipdiň: Reb sabyrlydyr, beýik rehimdardyr, ýamanlygy we günäni bagyşlaýandyr, emma günäkäri hiç haçan günäsiz hasap etmez; atalaryň ýamanlygyny üçünji we dördünji nesle çenli çagalaryň üstüne inderýändir. Indi ýalbarýaryn, bu halkyň ýamanlygyny Öz rehim-şepagatyňyň beýikligine görä bagyşla; Müsürden şu güne çenli bu halky bagyşlaýşyň ýaly. Reb diýdi: Seniň sözüňe görä bagyşladym. Emma Men diri bolşum ýaly, tutuş ýer ýüzi Rebbiň şöhraty bilen dolar. Çünki Meniň şöhratymy we Müsürde hem-de çölde eden gudratlarymy gören, ýöne Meni ine on gezek synan we sesime gulak asmadyk şol adamlaryň hiç biri, elbetde, atalaryna ant içen ýurdumy görmez; Maňa garşy çykanlaryň hiç biri-de ony görmez. Emma hyzmatkärim Kalebde başga bir ruh bolandygy we ol Maňa dolulygyna eýerendigi üçin, Men ony giden ýurduna girizerin; onuň nesli hem oňa eýe bolar. Sanlar 14:11–24.